No. 6. 15 DECEMBER 1910.

HOLLANDSCH·ZUID·AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

HERINNERINGE UIT DIE KRIJGSGEVANGE LEWE[1]).

Die lewe van 'n Krijgsgevangene was alles behalwe benijdenswaardig, ver verwijderd van huis en haard (?) — omringd van die beste doorndraad wat te vinde was, en waar agter die onvermijdelike Tommie met s'n roer dag en nag die vervelende wag gehou het, om jou gedurig daaraan te laat denk: „Gevange, en verstoke van alle vrijheids voorregte!"

Die behandeling wat jij daar te verduur had, het op 'n groot deel van die krijgsgevangene maar nie 'n alte luimige gemoedstemming uitgeoefen nie. Baing[2]) het daaronder onverskillig geworde, baing weer neerslagtig; en sommige het maar altijd deur knorrig geblij. En vra jij dan vir so iemand: „Boet[3])! het jij die Engelse lief?" dan kijk die man jou so skuins aan, en dit lijk vir jou, hij wil sijn oë[4]) omkeer en jou nog bijt ook. Dan gee hij 'n vinnige trek aan sijn hoed, vou so stadig sijn arms op sijn bors, slaat sijn twee bene o'ermekaar en kijk dan vlak voor hom op die grond met 'n hoofskudding en 'n sug, en sê dan: „Ja, ik het die tuig baing lief, en als mijn bek 'n slagijster was, en mij twee arms sabels, dan sal ik die laaste een van hulle omhels, en nog 'n druksoen op die koop toe gee ook! Ag!" vervolg hij met so 'n gil, „als ik tog maar die Regeerder van die Heelal, vir net twee dage, was, dan sal jij „bijmijkool" van die grootste begrafenis hoor wat nog ooit op aarde gewees het! en ik beloof jou, die boer-vangerij sal, vir eeuwig, wat Engelsman betref, 'n ent krij!"

Gelukkig egter, die o'ergroot meerderheid het hulle maar aan hulle betreuringswaardige lot onderwerp, en afleiding met die een of ander besigheid, naar gelang van omstandigheid, gesoek.

Die een het hom bij die —, die ander weer bij daardie werksaamheid bepaal. So het jij 'n reeks Borstspeld-, Ketting-, Mes- en Ringmakers ens., ens. gekrij.

Een egter weer het 'n ander koers ingeslaan en journalisme bij der hand geneem, en 'n soort van Tijdskrif voor die dag gebreng, met nogal die besigheidsnaam van „Advertenties." Waarvan ik hier 'n afskrif van die eerste (en laatste) uitgawe laat volg:

(De „kop" was als volgt:)

ADVERTENTIES.

Deel I. Krijgsgevangene-Kamp, Diyatalawa, 1902. No. 1.

Die blad „Advertenties" verskijn eenmaal per jaar teën die geringe intekening van £ 17-10-0, vooruit betaalbaar. Die betaling geskieë in Januari en die uitgawe in Maart (altemet[5]). Als die Uitgewers mo'elijk van plan verander en die blad nie uitgee nie, dan moet die intekeningsgelde als gekonfiskeerd beskou worde.

(Het hoofdartikel begon:)

Gewoonlik bij die eerste verskijning van 'n blad, dan word die toekomstige politieke loopbaan, wat soo 'n blad meen in te slaan, aan die publiek bekend gemaak; en ik had bijna nie lus, mij aan die reël te hou nie. Maar

[1]) Overgenomen (met bekortingen) uit het onlangs bij de *Het Westen*-drukkerij te Potchefstroom verschenen werkje: *Gesellige Half Uurtjies* deur J. C. Engela (N⁰. 5 van de Unie Lees- en Studie-bibliotheek). [2]) Baing (båje, banje) = velen. [3]) Boet = broeder. Vertrouwelijke vorm van aanspreken onder mannen van gelijken leeftijd. [4]) Oogen.

[5]) Misschien.

Leden der Ned. Zuid-Afr. Vereeniging zijn zij, die een jaarlijksche bijdrage betalen van ten minste DRIE gulden. Aanmeldingen bij den Secretaris der plaatselijke afdeelingen of bij den Secretaris van het Hoofdbestuur, Damrak 95, Amsterdam.

aangesien dit nou eenmaal so is, sal ik die reël, teen wil en dank, ook maar volg.

Eerstelik dan sal mij strewing wees om die mensdom in algemeen, en die krijgsgevangene in bisonder „toe te trek" [6]); mijn vriende, wat ik nie het nie, uitgesonder.

Ik sal die laste van almal net so ondragelik maak als ik kan, en verbind mij in die minste ook nie, om mij altijd bij die waarheid te bepaal nie; so dat, wanneer ik in moeilikheid geraak, ik 'n agterdeur het om uit te vlug.

En dis ook nie meer als reg en billik teëno'er mijself nie; want elke man moet sorre, dat hij aan die veilige kant blij. En raak hij dan in die troewel water...

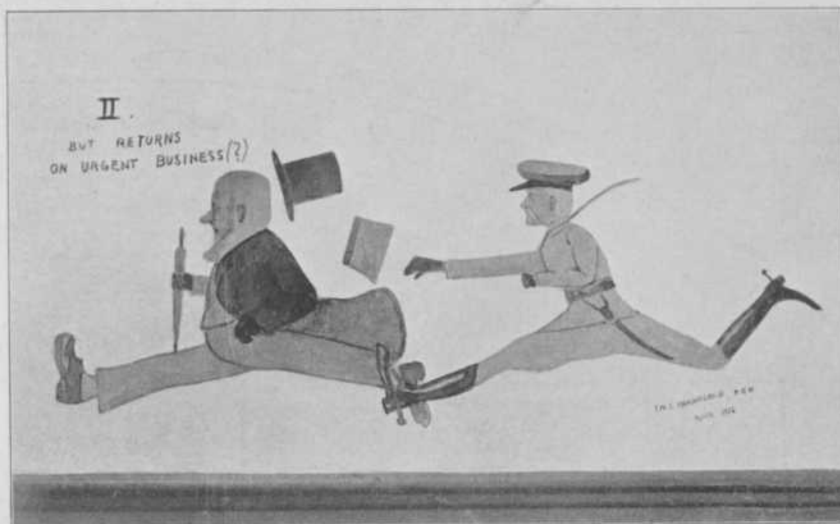
Wel! om dan die minste daarvan te sê — dan is dit die skuld van 'n ander.

Oorlogs-nieus sal ik ook van tijd tot tijd gee. Dit wil sê, so lank die oorlog duur, en als dit nodig is, nog langer. Die berigte sal vertroubaar wees, want ik is goed op die hoogte van sake.

Gebeur dit nou, dat die berigte wat ik ontvang, nie helemaal gunstig is nie, dan neem ik aan om hulle gunstig te maak; en ik glo nie, dat die publiek mij daarin kan verdenk nie, want ik is al lank in die skool, en mij onderwijsers (?) is meesters in die kuns!

Allerhande ander soorte van nuttige en leerrijke verhale — soos van Bobbejaan [7]), Tier [8]) en die kerels, sal ook van tijd tot tijd geplaas worde, so dat die publiek nie sal nodig hê om te klaë nie dat die jeug vergeet geblij het nie.

Vir so ver genoeg. — Ik vertrou dat die publiek mij eerste verskijning met geopende arme sal ontvang. En so nie, moet hulle hulle maar klaar maak om *mijself* te ontvang en ik sal hulle waarborg, dat die plonjes [9]) binne vijf minute van hulle sal afvlie; want ik het 'n goeie trop honde wat weet om hulle op vijandig gebied te gedra; en ik is self nie links met 'n kierie [10]) nie!

Dezelfde gebeurtenis, die Pres. Kruger dwong, naar Pretoria terug te keeren, bewerkte in haar onmiddellijk gevolg ook het overbrengen der Engelsche gevangenen van Pretoria naar Nelspruit. Toen de Staats-Modelschool was ontruimd, liet Dr. Mansvelt, de Super-Intendent van Onderwijs, de bewijzen van Engelsche spotzucht en teekenkunst vernietigen, doch niet, alvorens hij een paar kiekjes daarvan had laten maken. Aan deze zorg danken wij het, dat we deze geheel unieke afbeeldingen kunnen geven.

Kennisgeving.

Op die plaats Voetsoekertjesdrif, of op Katfontein, (die twee plase lê omtrent twaalf uur te perd uitmekaar), sal, so die weer dit toelaat, op Maandag, om 1 uur in die voormiddag, 'n vendutie gehou worde, waar o.a. publiek opgeveil sal worde:

1 Skietmerrie.
1 Jaghond.
1 Geweer.

Die skietmerrie (met die naam van Das) is 'n bietjie bejaard, sij het 'n paar brandkolle [11]) op haar lijf—een oog uit—sonder tande—voorbout uit lit [12]) en effe [13]) o'er kruis kreupel; maar als jij op haar sit met 'n goeie paar spore en 'n handsambok [14]), dan draf sij hoogte af!

Skoonheid vergaan, maar *deug blij staan!*

Die geweer was eers Hendrik-Martiens, maar later Pan gemaak. Hij skop goed, en drijwe sijn koëls tot o'er die helfte.

Die outijd se goed is tog maar die beste.

Die jaghond antwoord op die naam van Diktepel, is tussen 'n „Pointer" en 'n Setter. Hij „point" tot hij brood krij en „sit" dan langs die vuur om dit op te eet.

Loop 'n hoender in soos niks, en als die Jakhals skree, kruip hij onder die kombers en tjank als of hij wil sê: „Pas op!"

Waaksaamheid is 'n goeie deug.

Terwijl de Afrikaner gevangenen in Indië en op St. Helena zich den tijd wisten te verdrijven door gemoedelijke scherts, trachtten hun Engelsche lotgenooten te Pretoria hun ruim toegemeten tijd te verkorten door jokkernij en spel. Een der gevangen officieren vond in de nadering van Roberts' leger de inspiratie voor de twee hier afgebeelde teekeningen, eigenlijk muurschilderingen. Zij werden aangebracht in de Staats-Modelschool te Pretoria. „President Kruger gaat naar de grenzen, om zijn burgers te bemoedigen", heet het op de eerste spotprent, betrekking hebbend op de reis van den Staatspresident naar de Vrijstaatsche grenzen, welke, door het opdringen van Lord Roberts' leger, slechts van korten duur was; — zooals het opschrift op de tweede prent luidt: „Hij keert wegens dringende zaken terug".

Gemengde Berigte.

Tot die grootste blijdskap van die lesers van hierdie blad, kan ik meedeel, dat die Kamp Kommandant gister 'n gelukkie o'ergekom het.

Hij het per abuis dinamiet vir kaas geëet en toen op 'n koolvuur gaan sit. Hij is sonder kennisgeving van die aarde verdwijn en vollens die laatste berigte ontplof in die wolke.

Pas op vir mistige weer!

Oom Jan sê, dat Piet vir hom gesê het, dat hij bij Krisjan verneem het, die weer bij ander mense gehoor het, wat die koerant self gesien het, maar nie gelees het nie, dat Tant Sina dood is: die huis het op haar voet geval!

Groot was die vreugde, toen die berig 'n paar daë gelede die kamp ingesmokkel was, dat Generaal de la Rey weer 'n groot Engelse Generaal „kaf gedraf [15])" het; en dat 'n aansienlike buit onse mense te beurt geval het. Die feestvreugde was groot. O'eral in die kamp kon jij net „Juig aarde, Juig" hoor sing! Daar buitekant die draad,

[6]) Voor de mal te houden. [7]) Baviaan. [8]) Tijger. [9]) Lappen, eig. plunje. [10]) Stok. [11]) Kol = ronde plek. [12]) Heup van voorpoot uit het lid. [13]) Even. [14]) Rij-zweep. [15]) Geheel en al verslagen.

was dit net sak en as, lang gesigte en trane. En als 'n mens nog al gehoor sing het, dan was dit: „Uit diepte van ellende!"

Die skok was so verskrikkelik, dat die florerende pisang mark so gedaal het, dat die sprake nou straf is om al die pisang boërds [16]) uit te roei.

BELANGRIJKE KENNISGEVING.

Ik wens nog verder aan mij intekenare bekend te maak, dat ik hulle sal aansprekelik hou vir die gevoelens wat nog uitgedruk word deur korrespondentie. So als daar moëlik kwessies mag ontstaan, waaraan koortsake [17]) en hofkostes verbonde is, dan sal *hulle* en nie *ik* die lijdende partij wees nie. En dis reg ook, en kom korrek o'ereen met wat ik reeds in mij inleidings artikel gesê het.

Dus als mij intekenare morre of o'ermorre in 'n draai [18]) kom, dan moet hulle nie sê, dis mij skuld nie.

Alle korrespondensies sal onder *die* hoof geplaas word: „Die uitgewers hou die intekenare aansprakelik vir die gevoelens wat mag uitgedruk word deur korrespondente."

Niemand hoef nou bang te wees om te skrijwe nie.

BEENBORSTSPELDMAKERS.

FRANS COENRAD Sr.

en

FRANS COENRAD Jr.

Beenborstspeldmakers.

Als jij werk wil laat verknoei, gee hulle 'n kans.

Prijs: Hoog, en hulle waarborg niks!!

J. F. VAN BIJL,

Hemd-Knopies-maker.

Die knopies wat deur hom gemaak word, sit soos hulle wil.

Prijs: Ook maar tamelik hoog, en hulle hou ook nie lank nie.

FRANS DE WET,

Kissie-maker.

Kissies word sonder winkelhaak gemaak en te danig skeef, en duur ook.

Terme: Kontant op 'n briefie of Arrak!

F. C. AGTERMAN

Lagawaan [19]) slagter,

wens die publiek in kennis te stel, dat alle orders vir Lagawaanvleis vroeg moet ingelewer worde; want dis moeilik om die goed te vang, en hulle word aldag skaarster.

[16]) Bananen-boomgaarden. [17]) Koort = Court = gerechtshof. [18]) In moeilijkheden. [19]) Leguaan — een groote, eetbare hagedissoort.

JAN HAIRS,

Bobbejaanmaker.

Hij het altijd 'n groot voorraad Bobbejane op hande, so natuurlik dat 'n mens sal sê: „Dis spinnekoppe!" En als hulle lewendig was, sou 'n mens nie sê, hulle is dood nie!

KLAAS KRUIK,

Diere-maker.

Hij lewer Perde, Beeste en Honde teën Een pond tien shillings per stuk.

De prijs is espres hoog, om nie werk te krij nie!

JORRIE DONNOWIETS

lewer alle soorte van Draaiwerk soals: Ploegskare, Jukskeië, Roosters, Emmers, ens., ens. teën spotprijse.

'n Besoek aan sijn Draaibank sal die publiek o'ertuig, dat hij nie altijd nugter is nie.

CARL POLGIETER

maak kanonne wat hij waarborg so lank daar mee nie geskiet word nie; want hulle is gevaarliker vir jouself als vir die vijand.

JASPER NUKERK,

Sjemvrugte-stoker.

Die lawaai-water [20]) wat hij maak, is ruim so goed als O.V.S. Ketting blits [21]). Een bottel is genoeg om ag man smoordronk te maak. Die voorraad wat hij op hande het is nie groot nie, want hij drink self skerp.

W. DIKKOK,

Wapenmaker.

Ter algemeene informasie word hiermee bekend gemaak, dat ik wegens dronkenskap genoodsaak was, die Wapenmakerij op te gee. En dat alle gelde reeds aan mij betaald, waarvoor ik werk moes lewer, lank al uitgedrink is; en als enig een meen, dat hij nog iets van mij te vorder het, dan moet hij baklij daarvoor!

JACOB MALANG,

Vurk en Lepel Maker.

Hij wens die publiek daarop attent te maak, dat, als jij met een van zijn beroemde vurke eet, jij nie moet ander pad kijk nie, want die tande staan 'n bietjie deurmekaar en sodoende kan jij jou oog uitsteek.

Sijn handelsmerk is die woord: „Arrak."

[20]) Sterke drank. [21]) In den Vrijstaat gestookte whisky.

DIE VEGETARIESE TYPIST.

Die volgende geestige versie ontving *Die Brandwag* van 'n vlees-etende hater van vegetariërs:

Hij's 'n malle mielie-meule [1]),
'n Blinde boontjie-sak;
Hij leef op ertjie-peule
En praat gewoonlik twak [2]).
Pedant en kort en dik is hij;
Sijn werk:—'n soort van tikkerij
Op 'n masjien, wat skrijwe.
So word sijn tijd verdrijwe!
Die rede is natuurlijk dit:
Dat hij totaal geen brein besit.
Ook arm o'erlede Nebuchad-
Neser het dié kwaal gehad!
Hoe kan 'n mens verstandig wees,
Met hersens nooit gevoed met vlees?
Hoe kan 'n mens vernuftig handel,
Wat viervoet in die veld rond wandel,
En gras en blare hou v'r kos?
So'n man die het 'n dakpan los!

[1]) Maïs-molen. [2]) Tabak. Hier = onzin.

DE ZUID-AFRIKAANSE STUDENTEN VERENIGING EN HAAR CLUB TE AMSTERDAM. [1])

In de laatste 5 jaar is het aantal Afrikaners, dat in Nederland studeert, buitengewoon snel toegenomen, vooral te Amsterdam. In 1906 studeerden te Amsterdam niet meer dan 3 Afrikaners, in 4 jaar tijds is dit getal vertienvoudigd. We mogen deze snelle toename zeker beschouwen als een teken, dat men in Z.-Afrika meer waarde gaat hechten aan de Wetenschap van het vasteland van Europa.

Leeszaal.

De buitengewone toename van het aantal Afrikaners te Amsterdam is vooral aan twee belangrijke faktoren te danken.

1°. Aan de onvermoeide ijver van de Nederl. Zuid-Afrik. Vereniging om haar doel te bereiken.

2°. Aan de invloed van de Afrikaners, die het eerst naar Amsterdam zijn gekomen en als baanbrekers optraden voor de stroom van Afrikaners naar Nederland. Het waren vooral de heren Th. Schonken en W. A. Joubert, aan wie in deze zoveel te danken is.

Toen het aantal Afrikaners te Amsterdam zoo sterk toenam, dat ze behoefte gevoelden zich te verenigen, was het weer de heer W. A. Joubert die het initiatief tot het oprichten van een Zuid-Afrikaanse-Studenten-Vereniging te Amsterdam nam. Deze Vereniging, welke onder zijn leiding tot stand kwam, voorziet in de genoemde behoefte en heeft veel er toe bijgedragen om de vriendschapsband onder de Afrikaners hecht te houden. Ze is ook een middel waardoor Nederlanders, die belang stellen in Jong Zuid-Afrika, in Amsterdam met de Afrikaners in aanraking kunnen komen. Het doel van de Vereeniging omvat ook het geven van inlichtingen aan Studenten uit Afrika die hier willen komen studeren en dient tevens als vast adres van de Afrikaners, die in Europa reizen.

Conversatiezaal.

De lokalen, welke de Z. A. S. V. ter volbrenging van hare taak gehuurd heeft, vormen het centrum van het Afrikaner kwartier te Amsterdam. De lokalen bestaan uit twee ruime kamers en suite, welke aan het einde van de Nassaukade gelegen zijn. Van de kamers is de ene meer bepaald ingericht voor konversatiekamer, terwijl de andere als leeskamer dienst doet. (Men zie de hierbijgevoegde afbeeldingen.)

Op de leestafel liggen ter lezing:

1°. de voornaamste Nederlandse dagbladen n.l. *Nieuwe Rotterdamse Courant* en het *Algemeen Handelsblad;*

2°. de voornaamste Afrikaanse koeranten o.a. *Volkstem*, *Ons Land*, *Cape Times*, *South-African News*, enz.; bovendien enkele Hollandse en Engelse weekbladen die in Afrika verschijnen;

3°. een goed Engels dagblad n.l. *The Daily Chronicle.*

Bovendien vindt men op de leeskamer verschillende tijdschriften op het gebied van Letteren, Kunst, Theologie en Medicijnen; er bestaat ook iets wat een begin van een bibliotheek mag genoemd worden.

In de loop van het jaar 1909 heeft de Z. A. S. V. van verschillende belangstellenden boekwerken ten geschenke gekregen om haar op weg te helpen met het vormen van een bibliotheek.

Nu we de Z. A. S. V. bespreken, mogen we niet onvermeld laten, dat vele Nederlanders hun belangstelling in de Afrikaners getoond hebben door als begunstigers van de Z. A. S. V. toe te treden. Het is te hopen dat het bestaan van de Z. A. S. V. te Amsterdam er toe zal bijdragen om de toevloed van Afrikaners naar Nederland te bevorderen. (Adres Nassaukade 369, Amsterdam).

[1]) Ingezonden door het Bestuur der Vereeniging en gedrukt in Deel B van Welcker's Gids: *Het Studeeren van Zuid-Afrikaners in Nederland* (44-46). In vereenvoudigde spelling.

DE VRIJSTAATSCHE ONDERWIJZERS.

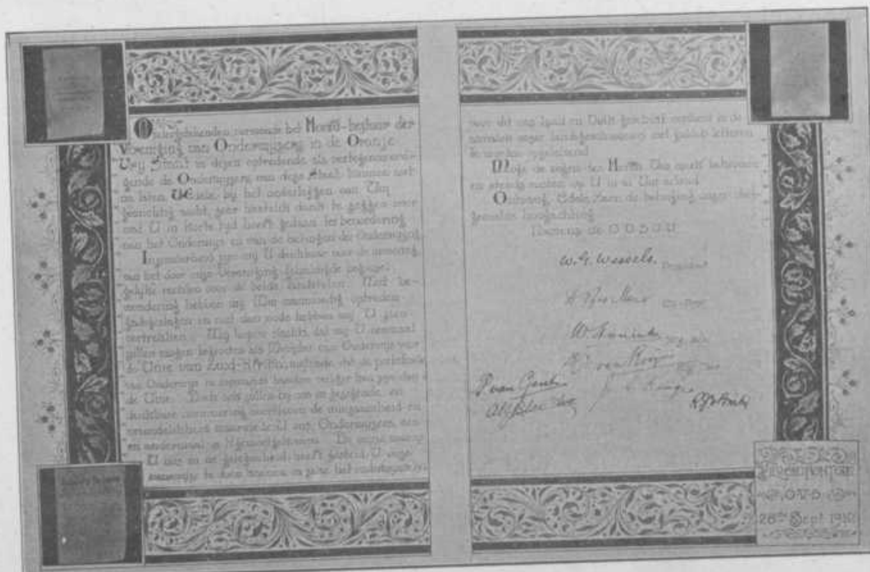
A.

Op Woensdag 28 Sept. j.l. is te Bloemfontein een bijeenkomst gehouden, die door bijna 400 onderwijzers werd bijgewoond en waarin Dr. W. J. Viljoen, de Directeur van Onderwijs, met hen over hun taak en bezwaren van gedachten wisselde. Bovenstaande afbeelding geeft een uitstekenden indruk van de belangrijkheid dezer bijeenkomst. Van de aanwezigen noemen wij (zittend in het midden op de trap naar de tribune, van links naar rechts) den heer H. H. van Rooyen (met een blad papier in zijn handen; alg. penningm. der Vrijstaatsche Onderwijzers-Vereeniging); W. Hönicke (secr.); Dr. Viljoen; G. Macdonald (voorz. van het Congres); Gen. Hertzog; W. G. Wessels (voorz. der Ver.) en Dr. Pyne Mercier (vice-voorz.). Op den avond van den dag der bijeenkomst werd het congres der Onderwijzers-Vereeniging gehouden. Gen. Hertzog, die uitgenoodigd was ter vergadering te verschijnen, ontving daarop een adres van hulde en dank, waarop hij in het Hollandsch, antwoordde. Van dit adres hebben wij op deze bladzijde afbeeldingen gegeven: *a.* van den in leer uitgevoerden band met de initialen van Gen. Hertzog; *b.* van de titel-pagina en *c.* van de twee pagina's, het eigenlijke adres bevattend met de handteekeningen van het bestuur der Oranje-Vrijstaatsche Onderwijzers-Vereeniging.

B.

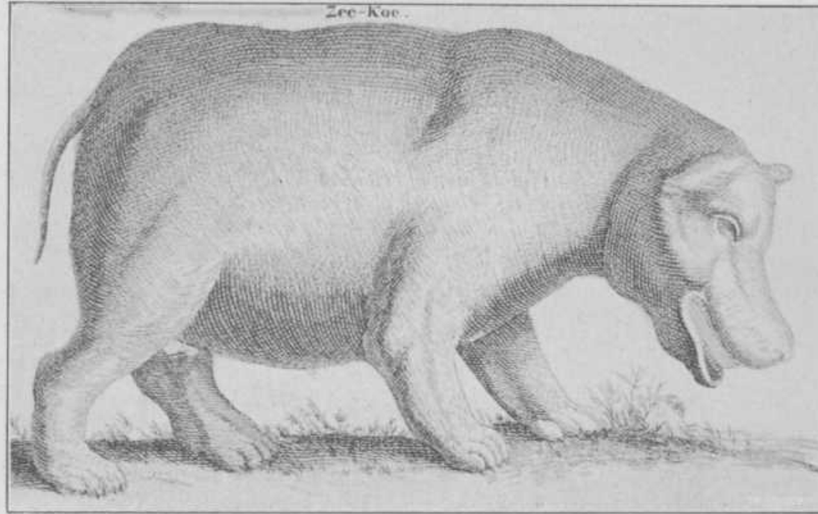
C.

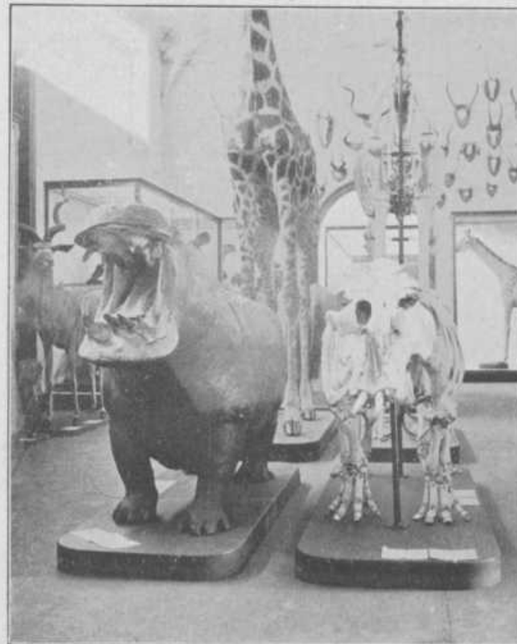
DE ZEEKOE.

(Hippopotamus amphibius[1]).

De zeekoe is een der verwonderenswaardigste schepzels van dit land, die zoo wel in 't water als buiten het zelve leven kan, en deswegen met recht een *Amphibion* of dier mag worden genaamt, dat beide in 't water en op 't land kan leven. Want als dezelve in rust en buiten gevaar wil leven, of zich wil verbergen, zoo zoekt zij de diepte des waters, en blijft daar in zoo lang verborgen, tot dat de maag haar doet voor den dag komen, en aan stappen, om gras zoo als een ander landdier te vreeten. Zij steekt het hoofd uit het water, en verspiedt door den reuk, die bij haar zeer goed, sterk en scherp is, of de kant ook wel klaar is; derhalven draait zij het hoofd rondom, voornamelijk na de hoek daar de wind van daan komt. Zegt haar neus niets quaads, zoo klimt zij uit het water, en zoekt de naaste weide. Vermoed dezelve eenig vijand, die door den reuk verraden is, zoo duikt zij zoo voort weder, nadat zij als de Walvisschen, alvorens het ingeslokte water door de neusgaten uit geblazen heeft. De zeekoe is een verbaast groot en zwaar dier, 't welk als de Rhinoceros donkerbruin van kouleur is, en den zelven nog in de zwaarte nog in de lengte van het lichaam iets toegeeft; edog is het wegens de zeer korte en dikke benen zoo hoog niet als de Rhinoceros. De kop gelijkt meer een paarde als osse of koe-kop. Want hij is eenigzins dikker, maar niet zoo lang als die van een paard, als men beide na haar proportie vergelijken zal; gelijk dan ook in even zoodanige omstandigheden de oogen en ooren zeer klein zijn, en gene gelijkheid met de overige deelen van het lijf hebben. De snuit komt met een osse-muil overeen, omdat hij veel breder is als een paardemuil. De neusgaten zijn groot en breedt, waar door zij het ingezwolge water weder uitblazen, zoo dat het als uit een fontein springt, en dit geschiedt altijd, als zij uit zee komen, en zich laten zien, of na hare gras-weijde gaan willen. De voeten zijn, gelijk reeds is gezegt, kort, dik en rondt, zoo dat zij onder en boven even dik zijn. Aan 't end heeft zij in plaats van gesplete klauwen een bijna ronde en brede, en ook in 4 bijzondere spleten ingedrukte hoewel niet gedeelde hoef. De staart is gantsch kort, bijna als die van de Olyfanten. Daarenboven heeft zij op de gantsche huid nergens hairen, als of ze voorbedachtelijk afgeschoren waren. Aan het end van den staart ziet men nogtans eenige hairen, zoo als insgelijks de Olyfanten hebben, hoewel niet zoo lang. In de onderste kakebenen heeft ze 4 grote uitstekende tanden, die wel tot het kaauwen van gras helpen, maar tusschen de hoektanden kleinder moet worden gemalen. Twee van deze tanden zijn eenigszins krom, de andere zijn recht, en staan aan elk zijde maar twee, te weten een kromme en een rechte. Voorts zijn deze tanden zoo dik, als een gemeen ossehoorn, en ontrent anderhalf voet of een elleboog lang, waar van ieder tand 10 en ook wel meer ponden zwaar is. Wijders zijn deze tanden ook veel kostbaarder en duurder als elpenbeen van die zelve zwaarte; vermids al het geen daar van gemaakt word, wit blijft, en nooit geel word, niet tegenstaande het nat, of anders vuil gemaakt word, welke deugd het gemene elpenbeen nooit heeft[2]). Tusschen de twee achterste voeten hebben zij hare uiers, die tamelijk klein worden bevonden, waar aan ook twee heele kleine tepels zijn, welke de jongen, waar van ik er twee heb gezien, die naauwlijks de grootte van een hamel hadden, of schoon zij ieder ruim hondert pond weegden, in den muil moeten nemen, als zij zuigen willen[3]). De huid is een sterke mansduim dik, en kan derhalven niet licht een gemene kogel daar door dringen, om dit dier het leven te benemen, ten ware men

Zeekoe volgens de Afbeelding in Kolbe's „Nauwkeurige Beschrijving".

Opgezette zeekoe en zeekoe-geraamte in het Staatsmuseum te Pretoria. Op het middenste plan een Koedoe en een Giraffe met geraamte.

[1]) Ontleend aan Kolbe's *Nauwkeurige Beschrijving*. (Zie Nr. 4.)

[2]) De tanden zijn, volgens Westendorp, voor vele fijndraaiersartikelen uitmuntend geschikt, daar de specie, waaruit zij bestaan, door fijnheid, hardheid en witheid het eigenlijke ivoor nog overtreft. Tegenwoordig worden de kromme tanden met ƒ 2.40 à ƒ 3.90, de rechte met ƒ 3.60 à ƒ 3.90 per K.G. betaald.

[3]) De moeder, bezield met teedere zorg voor haar kind, ziet reeds in de onbeduidendste verschijnselen gevaar; misschien houdt ook de vader een wakend oog op zijn spruit, De moeder is gemakkelijk te herkennen: zij houdt haar kind voortdurend in 't oog en let met moederlijke trots en liefderijke bekommering op al zijn bewegingen. Soms stoeit het onbehouwen dier vroolijk met zijn lieveling: beide duiken spelend onder, komen weer boven en onderhouden zich met elkander door gebaren. Met zekerheid weet men, dat het jong in het water gezoogd wordt (*Brehm*).

weet, waar 't best te mikken. Die plaats is eenig en alleen aan den kop, en voornamelijk bij de slapen, of even boven het oog op de herzenpan, alwaar de huid gespannen is, en geen spek of vleesch zich bevind. Dit moet men zeer wel en zoo dra zij den kop boven het water steekt, in 't oog houden, en zoo voort daar op los branden, om dat zij den wind daar van krijgende, ten eersten weder duikt, en in eenige dagen niet weder te voorschijn komt, aangezien zij zeer wel honger lijden en wachten kan, tot dat haar vijand zijn geduld ten einde en vertrokken is. Zoo dra de schoot is gedaan, duikt zij weder; ondertusschen kan men ten eersten weten of zij een doodwonde bekomen heeft of niet; want bij aldien die niet dodelijk is, blijft het water onklaar als het is; maar is zij op de rechte plaats geraakt, zoo ziet men weldra een ander teken, vermids zich het water met bloed vermengt, en roodachtig word; waar aan men ook onfeilbaar kan weten, waar het legt; en voelt men maar met een lange stok, waar aan onder een weerhaak, boven echter en ten einde van den stok een lang touw vast gemaakt is, op die plaats, zoo kan men dat dier daar door aan land brengen. Wil het nogtans niet gelukken,

Het Nijlpaard (zeekoe) van den Zoölogischen Tuin te Pretoria.

zoo werpt men een touw met een strik daar in en zoekt den kop of de benen vast te krijgen, en het gevelde dier aan land te trekken [4]).

De huid afgehaalt, welke men hier tot niets weet te gebruiken, of schoon zonder twijfel goed leer daar van zou konnen worden bereid, maar ten prooi van wild roofvee overlaat, snijd men het vleesch met het spek, doorgaans een staande hand dik, af, zout het beide in, en neemt het met zich op een wagen na huis. Want zoo veel men op een wagen kan laden, bekomt men zekerlijk vleesch en spek van een zeekoe, door dien zij doorgaans 2500 of 3000 pond wegen. De beenen echter en het vleesch, dat nog aan de groffe schinkels hangt, kookt men van tijd tot tijd, en eet daar van, om dat het goed blijft; het vet gesmolten en gezouten verstrekt tot het koken van andere spijs als Reis, mager herten-vleesch en zoo voorts.

Dit vleesch en het spek word voor een grote lekkernij en bijzondere gezonde kost gehouden; en is mij zeer wel bewust, dat eenige boeren, die een lading t'huis bragten, aan hare vrienden het pond voor 7 of 8 stuivers en nog met groot verzoek hebben verkogt; en die iemand een stuk van eenige ponden vereert, van dien mag men wel denken, dat hij het uit bijzondere oorzaken gedaan heeft. Het is ook als ik de waarheid zal zeggen, een voortreffelijk eeten, voornamelijk niet te oud en niet te lang gezouten, 't zij gerookt of versch gekookt, aangezien het spek niet zoo tegen staat als het varkens spek; veel min is het onge ond of koortsig, maar het jaagt al het geen de mensch onder de leden mogt hebben, weg, 't welk ook de reden is, dat men het zoo duur koopt, en daarna gesmolten, in plaats van boter op brood eet [5]).

Onder de Geleerden valt de vraag voor of de zee-koe, welke de Latijnen *Hyppopotamum* noemen, voor den *Behemoth* zoude konnen en moeten worden genomen? waar van Job XL. 10 seqq. spreekt, dan of ze met meer schijn van waarheid van den Olyfant of eenig ander wild dier verstaan kan worden? Het is mij wel niet onbewust, 't geen de Joden en de Christenen daar van oordelen, edog mij dunkt, dat de eigenschappen van den *Behemoth* veel duidelijker bij deze zee-koe als bij den Olyfant, afgemaalt, aangetroffen en gevonden worden, gelijk zulks uit de tot nu gegeve beschrijving genoegzaam blijkt, en nog klaarder konde worden aangetoont, bijaldien het hier bequaam geschieden konde. Het zij hoe het zij, 't is een vraag voor menschen, die niet alleen in talen geoeffent zijn, maar ook een rechtschape kennis van alle eigenschappen van ieder dier hebben [6]).

[4]) De blinde woede van een vertoornd Nijlpaard toont duidelijk genoeg, dat de jacht op dit dier vuurwapenen vereischt, waarmede zeer zware ladingen geschoten kunnen worden; zij is dus voor Zondagsjagers geen geschikte uitspanning. Lichte bukskogels hebben, zelfs wanneer zij van nabij afgeschoten worden, zoogoed als geen uitwerking. „Met één van de Nijlpaarden, dat wij doodden," verhaalt Rüppell, „streden wij gedurende vier uren. Er scheelde maar weinig aan, of het logge beest had onze groote schuit en met haar ons allen vernield. De 25 geweerkogels, waarmede wij op een afstand van ongeveer 2 M. den kop van het monster troffen, hadden slechts de huid en de beenderen van den neus doorboord. Alle andere kogels waren in de dikke huid blijven zitten. Telkens als het ademhaalde, spoot het dier flinke stralen bloed op de schuit. Eindelijk maakten wij gebruik van een draaibas, wat wij aanvankelijk wegens den geringen afstand onnoodig hadden geoordeeld. Maar eerst nadat wij hieruit vijf kogels op een afstand van weinige meters hadden geschoten, waardoor een vreeselijke vernieling in den kop en in den romp van den reus was teweeggebracht, gaf deze den geest. De duisterheid van den nacht vermeerderde nog de afgrijselijkheid van dezen strijd." Reeds sinds den overouden tijd trouwens gaat men het monster te lijf met werpspiesen en lansen; deze jacht had en heeft plaats zoo goed en zoo kwaad, als zij met zulke wapens kan geschieden. In hoofdzaak deed en doet men dit nog steeds op de wijze van de oude Egyptenaren, wier jacht op Nijlpaarden wij door de afbeeldingen op gedenkteekenen en door de berichten van eenige oude schrijvers kennen. De lans en een bepaaldelijk voor dit doel bestemde werpspies met lijn en drijver, zijn ook nog in dezen tijd de eenige wapenen, die de bewoners van de gewesten aan den Boven-Nijl bij de jacht op het Nijlpaard gebruiken. Omstreeks middernacht sluipt de spieswerper langs den oever tot aan een plaats, waar de waterreuzen den stroom verlaten, verschuilt zich hier in struiken onder den wind, en wacht, totdat een van zijn weideplaats terugkeerend dier ongeveer met de helft van 't lichaam te water is gegaan. Op dit oogenblik slingert de jager met al zijn kracht het Nijlpaard den harpoen in 't lijf en vlucht, in de hoop, dat het door den aanval verschrikte dier zich onmiddellijk te water zal begeven. Dit gebeurt dan ook gewoonlijk, terwijl daarentegen het monster, wanneer het de rivier verlaat om aan land te komen, in den regel zijn tegenstander aanvalt. Onmiddellijk na dezen worp of den volgenden morgen begeeft de jager zich met zijn helpers in een der hiervoor gereedliggende booten en zoekt het gewonde dier op, of liever in de eerste plaats het drijvende uiteinde van den speerschacht of het als drijver dienende blok hout. Zoodra zij deze merkteekens gevonden hebben, roeien zij hoogst voorzichtig met gereed gehouden werpspiesen en lansen nader en palmen de lijn in. Bij de geringste trekking aan de lijn komt het Nijlpaard in razende woede aan de oppervlakte van 't water en stormt op de boot toe, waar het met een hagelbui van lansen en spiesen ontvangen wordt, die het dikwijls nopen, den terugtocht te aanvaarden. Het komt echter niet zelden voor, dat het dier de schuit bereikt en met zijn kolossale tanden vernielt. In het gunstigste geval echter bestookt men het met alle wapens zoolang, totdat het sneuvelt (*Brehm*).

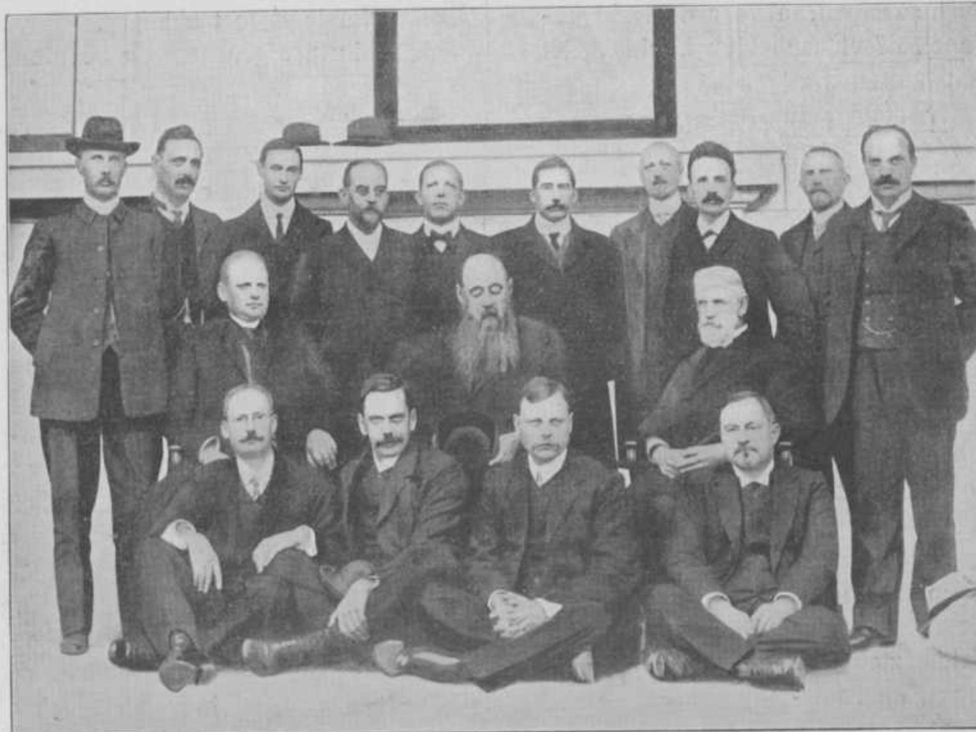
[5]) In Oost-Afrika wordt Nijlpaardenvet als de beste zalf voor het haar en het lichaam beschouwd. Van de dikke huid vervaardigt men voortreffelijke rijzweepen (*sjamboks*), stokken en schilden.

[6]) In Brehm's *Tierleben* vinden we nog de volgende aanteekening aangaande het vangen en in gevangen staat in 't leven houden van zeekoeien:

De vangst van het ondier geschiedt op dezelfde wijze als de jacht. Hoe de

DE ZUID-AFRIKAANSCHE ACADEMIE.

In de Zuid-Afrikaansche Academie is een instituut geschapen, dat alle in Z. A. voor onze taal werkende lichamen in organisatorisch verband brengt en bovendien, vooral door haar waakzaamheids-commissie, geen enkele dag in ruste is. Wij geven hier een afbeelding van de eerste leden. De drie heeren, op stoelen zittend in de middelste rij, zijn van links naar rechts: Dr. Knothe, President Steijn en Ds. D. S. Botha. Vóór hen, zittend op den grond, van

links naar rechts: Dr. D. F. Malan, Ds. H. D. Broekhuizen, Dr. N. M. Hoogenhout en Jan Rabie, redacteur van *De Vriend*. Staande in de achterste rij, van links naar rechts: Ds. N. J. Brümmer, Adv. N. J. de Wet, Adv. A. E. Jansen, Ds. J. W. Kestell, Gus. S. Preller, Gen. Hertzog, Dr. Engelenburg (*Volkstem*), Jan F. S. Celliers, Prof. A. Francken en Min. F. S. Malan.

o o

Romeinen het aanlegden om Nijlpaarden te vangen en te vervoeren, weten wij niet; volgens de mededeelingen der oude schrijvers brachten zij niet alleen jonge en onvolwassene, maar ook oude dieren naar de hoofdstad van hun wereldrijk, om met hen hun kampspelen en triomftochten op te luisteren. Die, welke wij thans in Europa kunnen zien, werden bijna zonder uitzondering jong gevangen. Het spreekt van zelf, dat de moeder gedood moet worden, voordat men er aan denken kan, op het jonge dier jacht te maken. De blinde gehechtheid van het kleine, plompe dier aan zijn moeder maakt echter de vangst gemakkelijk. Het jong volgt de geharpoeneerde moeder overal na en verlaat zelfs haar lijk niet. Men vangt het in een net, of werpt het een harpoen in het lichaam op een plaats, waar dit wapen geen gevaarlijke wonde veroorzaakt, en tracht het aan land te trekken. In den beginne doet het zijn best zich los te rukken, laat een gillend, doordringend geschreeuw hooren, evenals een zwijn, dat gekeeld zal worden, en geeft den jagers volop werk; het geraakt echter spoedig aan den mensch gewoon en volgt hem na. De ervaring heeft geleerd, dat het Nijlpaard het leven in de gevangenschap, zelfs in Europa, gemakkelijk en gedurende langen tijd verdragen kan. Als men een paar van deze dieren een verblijfplaats verschaft, die naar hun aard is ingericht, d.w.z. waar zij zich nu eens in 't water, dan weer op 't droge kunnen begeven, be- staat er groote kans, dat zij nakomelingen zullen verkrijgen. Zij nemen den kost voor lief, dien men gewoonlijk aan het varken geeft. Het eerste gevangen Nijlpaard, dat sedert den ouden tijd naar Europa werd gebracht en in 1850 in de Londensche diergaarde werd opgenomen, heb ik te Kaïro gezien. Het had zich aan zijn verzorger zoo zeer gehecht, dat het malsch een Hond naliep en zich gemakkelijk liet regeeren. Later kwamen twee Nijlpaarden te Parijs. In het jaar 1859 kreeg men voor 't eerst twee jonge dieren van deze soort in Duitschland te zien (een mannetje en een wijfje, het eigendom van den dieren- handelaar Casanova, wiens echtgenoote er mede rondreisde). Deze zelfde exemplaren werden in 1860 voor *f* 12,960 voor den Amsterdamschen dierentuin aangekocht. In 1862 werd van dit paar een jong geboren, dat echter van zijn moeder van den beginne af een ruwe en harde behandeling ondervond; zij liet het niet zuigen, wierp het heen en weer en toonde zich zeer opgewonden, toen zij van het mannetje gescheiden werd. In weerwil van alle pogingen om het kunstmatig te voeden, stierf het reeds twee dagen na de geboorte. Westerman, de directeur van den Amsterdamschen dierentuin, heeft mij later mondeling medegedeeld, dat hetzelfde wijfje nog andere jongen ter wereld bracht; de meeste van deze jongen werden door de moeder slecht behandeld. De vader scheen steeds ijverzuchtig te zijn op zijn spruit; hij ging als een dolleman te keer, bracht hierdoor ook het wijfje van streek en gaf op deze wijze indirect aanleiding tot de verwijdering van het jong, dat in de drie eerste gevallen niet lang leefde. Wel trachtte men het diertje met koemelk groot te brengen, die in groote zuigflesschen werd toegediend; ook kon men het er aan gewennen dit voedsel te gebruiken; in het gunstigste geval echter bleef het hierdoor slechts twee à drie weken op een armoedige wijze in 't leven. Eerst met het vierde jong, dat in Augustus 1864 geboren werd, was men gelukkiger. Wel werd ook nu gedurende de eerste weken de zuigflesch gebruikt, weldra echter leerde men een eenvoudiger middel kennen om de zuigeling te voeden, nl. door de lauw-warme melk eenvoudig in een nap te gieten, het jonge Nijlpaard er bij te lokken, de hand in de melk te steken en het dier zijn voedsel telaten, opleppen. terwijl het aan de vingers zoog. Op deze wijze ledigde het den eenen nap na den anderen en groeide als kool. Zeer dikwijls zorgde Westerman zelf voor deze voedering, die om de drie of vier uur, 's nachts zoowel als over dag, herhaald moest worden; dank zij deze toewijding gelukte het den jongen kolossus groot te brengen. Na de tweede levensmaand begon het dier reeds nu en dan salade gras en ander plantaardig voedsel te gebruiken; toen het zes maanden oud was, gedroeg het zich als een volwassene. Het werd toen verkocht voor *f* 12.000 en op reis naar zijn toekomstige woonplaats, New-York, eenigen tijd in het Kristallen Paleis te Sydenham tentoongesteld. Dit geschiedde kort vóór den brand, die dit gebouw vernielde, bij welke gelegenheid het dier om 't leven kwam. Een ander jong werd in 1877 voor *f* 9.600 verkocht en heeft jaren lang in den Londenschen dierentuin geleefd. In 't geheel werden van 1862 tot 1876 van dit paar 14 jongen geboren. Een van de beide Amster- damsche Nijlpaarden ontsnapte eenigen tijd later aan een groot gevaar. Bij een bezoek van de weeskinderen aan Artis, had een der jongens de aardigheid het wijfje een ledige flesch in den bek te werpen. Deze werd verbrijzeld en ingeslikt, maar bracht geen nadeelige gevolgen te weeg. Het mannetje stierf in 1884 aan verval van krachten; het wijfje, dat sedert dien tijd het bassin alleen bewoonde, bezweek in 't begin van Oct. 1896. — Herhaaldelijk zijn ook in andere diergaarden jonge Nijlpaarden geboren en groot gebracht.

Nijlpaard (Africanice en 18e-eeuwsch Hollandsch: Zeekoe-Hippopotamus amphibius) in natuurstaat. Het jong wordt door de moeder op den kop gedragen (Zie noot 3).

Druk van J. H. DE BUSSY, AMSTERDAM